ॐ

तत्सत्परमात्मनेनमः

વાર્ષિક ઉત્સવ વખતે

કરાયલા સંવાદો તથા ગરબો.

પ્રસિદ્ધ કર્તા.

સુલોચના દેસાઈ.

વ્યવસ્થાપક, વનિતા વિશ્રામ.

ખાડીઆ—અમદાવાદ.

આવૃત્તિ પહેલી. પ્રત ૩૦૦.

સંવત ૧૯૬૭ સને ૧૯૧૧

અમદાવાદ.

ભારતબંધુ પ્રીન્ટિંગ વર્કસમાં શાહ વાડીલાલ મોતીલાલે છાપ્યું.

કીંમત

૧ દક્ષિણા મૂર્તિ સ્તોત્ર. ૩

૨ જેને આપ્યા જગતમાં-એ ગીત ૫

૩ મન વૈરાગ્યના— ૫

૪ શાન્તિ-શ્રદ્ધા— ૬

૫ મીરાંબાઈ પથીનો સંવાદનો ગરબો. ૧૧

૬ જિજ્ઞાસુ જીવને વિશ્રાંત વૃત્તિનો સંવાદ ૧૩

૭ આરતિ. ૧૫

दक्षिणामूर्ति स्तोत्रम्.

विश्वं दर्पण दृश्यमान नगरी तुल्यं निजां तर्गतम्,
पश्यन्नात्मनि मायया बहिरिवोद्भूतं यथा निद्रया।
य.साक्षात् कुरुते प्रबोध समये स्वात्मान मेवाद्वयम्,
तस्मै श्री गुरुमूर्तये नम इदं श्री दक्षिणामूर्तये ॥
बीजस्यांतरिवांकुरो जगदिदं प्राक् निर्विकल्पं पुन,
माया कल्पित देशकालकलना वैचित्र्यचित्री कृतम्
मायावीव विजृंभयत्यपि महायोगीव यः स्वेच्छया, तस्मै श्री.
यस्यैव स्फुरणं सदात्मकमसत्कल्पार्थकं भासते,
साक्षात् तत्वमसीति वेदवचसा्यो बोध यत्याश्रितान्
यः साक्षात् करणाद्भवेन्न पुनरावृत्तिर्भवां भोनिधौ, तस्मै श्री.
नानाच्छिद्र घटोदरस्थित महादीप प्रभाभास्वरं,
ज्ञानं यस्यतु चक्षुरादिकरण द्वारा बहिः स्पंदते।
जानामीति तमेव भांतमनुभात्येतत्समस्तं जगत् तस्मै श्री.
देहं प्राणमपींद्रियाण्यपि चलां बुद्धिं च शून्यं विदुः,
स्त्रीबालांधजडोपमास्त्वहमिति भ्रांता भृशं वादिनः।
मायाशक्ति विलास कल्पित महाव्यामोह संहारिणे, तस्मै श्री.

राहुग्रस्त दिवाकरेंदुसदृशो मायासमाच्छादनात्,
सन्मात्रः करणोपसंहरणतोयोऽभूत्सुषुप्तः पुमान् ।
प्रागस्वाप्समिति प्रबोधसमये स्वात्मानमेवाद्वयम्, तस्मै श्री.

बाल्यादिष्वपि जाग्रदादिषु तथा सर्वास्ववस्थास्वपि,
व्यावृत्तास्वनुवर्तमान महमित्यंतः स्फुरंतं सदा ।
स्वात्मानं प्रकटीकरोति भजतां यो भद्रयामुद्रया, तस्मै श्री.

विश्वं पश्यति कार्यं कारणतया स्वस्वामि संबंधतः,
शिष्याचार्यतया तथैव पितृपुत्राद्यात्मना भेदतः ।
स्वप्नेजाग्रति वा य एष पुरुषो मायापरिभ्रामित, स्तस्मै श्री.

भूरंभांस्यनलोऽनिलोंऽबरमहर्नाथोहिमांशुः पुमा,
न्नित्याभाति चराचरात्मकमिदं यस्यैव मूर्त्यष्टकम् ।
नान्यत् किंचन विद्यते विमृशतां यस्मात्परस्माद्विभो, स्तस्मै श्री.

सर्वात्मत्वमिति स्फुटीकृतमिदं यस्मादमुष्मिंस्तवे,
तेनास्यश्रवणात्तथार्थमननात् ध्यानाच्चसंकीर्तनात् ।
सर्वात्मत्वमहाविभूति सहितं स्यादीश्वरत्वं स्वतः,
सिद्ध्येत्तत्पुनरष्टधा परिणतं चैश्वर्यमव्याहतं ॥

ને આખા જગતમાં જગે જગ ફરે,
પણ માના જેવો પ્યાર કંઇ ન જડે;
બહુ હેત આવે અને તે ટળે,
પરંતુ ન મા હેત ટાઢું પડે,
ઓ માતા! ઓ માતા! વહાલી ઓ માય,
ન તુજ પ્યાર જેવો જગતમાં જણાય.
બધુ સોનુ રૂપુ હીરાઓ મળે,
વળી રાજનો તાજ સાથે ભળે,
જગતનું બધુ ધન કદાપિ મળે,
નકામું છે મા હેત વિના ખરે;
ઓ માતા! ઓ માતા! વહાલીઓ માય:
ન તુજ પ્યાર જેવો જગતમાં જણાય.

मनः—क्वासि पुत्रक.
वैराग्यम्—(उपसृत्य) अहं भो अभिवादये
मनः—वत्स, जातमात्रेण त्वया त्यक्ताऽस्मि। परिष्वजस्व माम्!
वैराग्यम्—(तथा करोति).
मनः—वत्स, त्वद्दर्शनात् प्रशान्तो मे शोकावेशः।
वैराग्यम्—तात, कोऽत्र शोकावेशः। यतः—
पान्थानामिव वर्त्मनि क्षितिरुहां नद्यामिव भ्रश्यतां

मेघानामिव पुष्करे जलनिधौ सांयात्रिकाणामिव ।
संयोगः पितृमातृ बन्धुतनय भ्रातृ प्रियाणां यदा
सिद्धो दूर वियोग एव विदुषां शोकोदयः कस्तदा ॥

शान्तिः—आदिष्टास्मि महाराज विवेकेन। यथा वत्से, विदितमेव भवत्याकिल ।

अस्तंगतेषु तनयेषु विलीन मोहे
वैराग्य भाजि मनसि प्रशमं प्रपन्ने ।
क्लेशेषु पञ्चसु गतेषु समं समीहां
तत्त्वावबोधमभितः पुरुषस्तनोति ॥

तद्भवती त्वरिततरं देवीमुप निपद्य मनुनीय मत्सकाशमानयत्विति

शान्तिः—(विलोक्य) ममाम्बा सहर्षं किमपि मन्त्रयन्ती इत एवा गच्छति ।

(ततः प्रविशति श्रद्धा)

श्रद्धा—अये, अद्य खलु राजकुलमारोग्य मालोक्य चिरेणमे पीयूषेणेव लो- न पूर्णे ।

असतां निग्रहो यत्र सन्तः पूज्या यमादयः ।
आराध्यते जगत्स्वामी वश्यैर्देवानुजीविभिः ॥

शान्तिः—(उपसृत्य) अम्ब, किं मन्त्रयती मत्स्थिता ॥

श्रद्धाः—(अये अयेत्यादि पठति)

शान्तिः—अथमनसि कीदृशी स्वामिनः पुरुषस्य प्रवृत्तिः ।

श्रद्धा—यादृशी वश्यस्य प्राज्ञस्य भवति ।

शान्तिः—तत्किं स्वाम्येव साम्राज्यमलं करिष्यति ।

श्रद्धा—एव मेतत् यथात्मान मनुसंधत्ते ततो देव एव स्वाराट् सम्राट् च भवति ।

शान्तिः—अथ देवस्य मायायां कीदृशोऽनुग्रहः ।

श्रद्धाः—ननु निग्रह इति वक्तव्ये कथमनुग्रहःशक्यते वक्तुं। देवोऽपि हि सर्वानर्थबीजमियं माया सर्वथा निग्राह्येति मन्यते ।

शान्तिः—यद्येवं का तर्हीदानीं राजकुलस्य स्थितिः ।

श्रद्धा—श्रृणु,

निद्ध्या नित्य विचारणा प्रणयिनी वैराग्य मेकं सुह
त्सन्मित्राणि यमादयःशमदमाद्याःसहाया मताः ।
मैत्र्याद्याः परिचारिकाःसहचरी नित्यं मुमुक्षा बला

दुच्छेद्या रिपवश्च मोह ममता सङ्कल्प सङ्गादयः ॥

शान्तिः—अथ धर्मे स्वामिनः कीदृशः प्रणयः।

श्रद्धा—पुत्री, वैराग्य संनिकर्षात्प्रभृति नितान्तमिहामुत्रफल भोग विरस एव स्वामी। यतः

स नरकादिव पापफलाद्भयं भजति पुण्यफलादपि नाशिनः।
इति समुज्झितकामसमन्वयं सुकृतकर्म कथं च न मन्यते ॥

किं त्वसौ प्रत्यक्प्रवणतां स्वामिनो विचिन्त्य कृतकर्तव्य मिवात्मानं मत्वास्वयमेव धर्म शून्यव्यापारोऽभूत्।

शान्तिः—अथ तानुपसर्गान् गृहीत्वा, महामोहो निलीयस्थितस्तेषांको वृत्तान्तः।

श्रद्धा—पुत्रि, तथा दुरवस्थागतेनापि महामोहहतकेन स्वामिनः प्रलोभनाय मधुमत्या विद्यया सहोपसर्गाः प्रेषिताः। अयमभिप्रायः। एतैरन्वा सक्तः स्वामी विवेक उपनिषच्चिन्तामपि न करिष्यतीति।

शान्तिः—ततस्ततः।

श्रद्धा—ततस्तैर्गत्वा कापि स्वामिन्यैन्द्रजालिकी विद्योपदर्शिता। तथाहि,

शब्दानेष श्रणोति योजनशतादाविर्भवद्भिः स्वतः

एतास्ता वेदपुराण भारत कथा स्तर्कादयो वाङ्मयाः ।
ग्रथ्नाति स्वयमिच्छया शुचिपदैः शास्त्राणि काव्याणि वा
लोकान्भ्राम्यति पश्यति स्फुटरुचो रत्नस्थलीमें रवीः ॥

मधुमतीं च भूमिमापन्नः स्थानाभिमानिनीभि र्देवताभिरुप
च्छन्द्यते भो इहोपविश्यताम् । नात्र जन्ममृत्यू । अनुपाधिर-
मणीयो देशः । एष त्वामुपस्थितो विविध विलासलावण्य
पुण्यमयो मङ्गलार्थव्यग्रपाणिः प्रणयपेशलो विद्याधरीजनः ।

तदेहि यतोऽत्र—

कनक सिकतिलस्थलाः स्रवन्तीः
पृथु जघनाःकमलानना वेरारूः ।
मरकतदलकोमला वनाली—
भज निजपुण्यजितांश्च सर्व भोगान ॥

शान्तिः—ततस्ततः

श्रद्धा—पुत्रि, तदाकर्ण्य मायया श्लाघ्यमेतदित्युक्तम् । मनसा
चानुमोदितं । सङ्कल्पेन प्रोत्साहितम् । स्वामी संप्रति
सन्मित्रपथमिवापन्नः ।

शान्तिः—(सखेदम्) हा धिक् हा धिक्, पुनरपि तामेव
संसारं वागुरामपि पतितः स्वामी ।

श्रद्धा—न खलु न खलु ।

शान्तिः—ततस्ततः ।

श्रद्धा—ततःपरिपार्श्ववर्तिना तर्केण तान्सर्वान् क्रोधावेशक-
षायितनयनमालोक्याभिहितः ॥ स्वामिन् किमेवमे-
भिर्विषयामिषग्रासगृध्नुभिरास्थानिकैः पुनरपि तेष्वे-
व तथैव विषमविषयाङ्गारेषुनिपात्यमानमात्मानं नाव-
बुध्यसे । ननु भोः,

भवसागरतारणाय यासौ नचिराद्योगतरिस्त्वयाश्रिता ।
अधुना परिमुच्य, तां महात्कथमङ्गारनदीं विगाहसे ॥

शान्तिः—ततस्ततः ।

श्रद्धा—ततस्तद् वचनमाकर्ण्य स्वामिन विषयेभ्य इत्यभिधाय
वधीरिता मधुमती ।

शान्तिः—साधु साधु । अथ क प्रस्थितासि भवती ।

श्रद्धा—आदिष्टाहं स्वामिना यथाविवेकं द्रष्टुमिच्छामि ।

शान्तिः—तत्त्वरतां भगवतीति

श्रद्धा—तदहं राजसन्निधिं प्रस्थिता ।

शान्तिः—अहमपि महाराजेनोपनिषदमानेतुमादिष्टा । तद्भवतु
स्वनियोगं संपादयावः ।

મીરાંબાઇ અને પંથીનો સંવાદ.

રાગ—પુનમ ચાંદની.

મીરાંબાઇ મળ્યાને મહીરીઆમાંથી નીકળ્યાં રે,
ઉભાં આસોપાલવ હેઠે જોતા પંથ,
વાટે વટેમાર્ગી પૂછે છે પૂરા પ્રેમથી રે. ૧

પંથી-મીરાંબાઇ આતુર થઇ ઉભા છો શાને બારણે રે,
મીરાં શું મહીએરીઆંને માટે ન્યાળો પંથ
વ્હાલા વીરાને મળવાને માટે ટમટમો રે ૨

મીરાં-મારે મહીએરીઆને સાસરીઆ મોઘા ઘણાં રે,
મુજને મળતા નિત્યે મોંઘા સાધુ સંત,
આજે મોઘામાં મોઘા તે મારે થઇ પડયા રે. ૩
હું તો સંત સાધુને, નિત્ય જમાડીને જમું રે,
મારો ટેક નિભાવે જુક્તે જગદાધાર,
આજે અભ્યાગત વિણ ભોજનીયાં અટકી પડયાં રે. ૪

પંથી-મીરાંબાઇ મહારાણાનાં થાળ જમો જુક્તે કરી રે,
માળા, છાપ, તિલકના ઉતારો શણગાર,
હીરા, માણેક, મોતી જગ હગ જોત વિષે રમો રે. ૫

મીરાં-ભાઇઓ અવિનાશીમાં ચિત્ત અમારાં ચોટીઆં રે,
વસ્તુ ક્ષણ ભંગુરથી ભાગ્યાં મારાં મન;
લાગે વૈભવ એવા દુખાને અળખામણા રે. ૬

પંથી-મીરાંબાઇ સ્વામીની સેવામાં પુણ્ય અતિ ઘણાં રે,
માટે સંસારે રહી સેવો સમળો કંથ;

એની આજ્ઞામાં વરતીને મહાપદ પામશો રે. ૭
પતિની આજ્ઞા લોપી ભક્તિ કરવી વ્યર્થ છે રે,
પહેલાં પતિને પૂજી પૂજન પૂરણ બ્રહ્મ;
પતિવ્રત સાથે ભક્તિ ભાવે છે ભગવાનને રે. ૮

મીરાં–હું નવ લોપું આજ્ઞા સ્વામીની સુખ પાવની રે,
પતિની આજ્ઞાથી મેં પાદર પૂર્યો વાસ;
પતિની આજ્ઞાથી મેં વિષ પીધાં અમૃત ગણી રે. ૯
આજ્ઞા અવિનાશી છોડયાની મુજને નવ ગમે રે,
હું તો સાધુને છોડીને સેવું કથ;
તોપણ અવિનાશી અંતરમાં રોજ રમી રહે રે. ૧૦

પંથી–મીરાંબાઇ જગદીશે આપેલા વૈભવ ભોગવો રે,
રાચો રાણાને રીઝવીને રૂડી પેર;
શાને ધાવું વ્હેની અણદીઠાને આશરે રે. ૧૧

મીરાં–ભાઇઓ માટીની કાયાનાં સર્વે માનવી રે,
તેને પ્રાણ જતાં પડતાં નવ લાગે વાર;
આખર જાવું છે અવિનાશી પ્રભુની ઓથમાં રે. ૧૨

પંથી–મીરાંબાઈ સંસારી શા વસ્તુ યત્ને સાંપડે રે,
રૂડા વિશ્વતણા વૈભવથી માણો મોજ;
પેલો અવિનાશી તો જગમાં શોધ્યો નવ જડે રે. ૧૩
મીરાં–પૂરા પ્રેમવિના અવિનાશી જગમાં નવ જડે રે,
એતો સર્વ સ્થળે છે વસી રહ્યો ભરપુર;
સાચા ભકિતના ભોગી તો એને [illegible] રે. ૧૪

પંથી—મીરાંબાઇ પ્રેમ તમારો પ્રભુજીમાં ઓછો નથી રે.
તે કેમ અભ્યાગત થઇ આવે નહિ તમ ઘેર;
ભૂખ્યાં ભક્તતણી પીડા તે કેમ નવ ધરે રે ૧૫
એવે અભ્યાગત છેટેથી દીઠા આવતા રે,
મીરાંબાઇ મલકાને મુખડે ત્યાં સામા ધાય,
ઉત્તર પંથીને દેવાને પણ બોલ્યાં નહિ રે. ૧૬

जिज्ञासु वृत्ति तथा विज्ञान वृत्तिनो संवाद.

जिज्ञासु वृत्ति—

શાણી સખિ ! પ્રશ્ન તને, મુજ મનનો સંદેહ,
પ્રિયતમ તુજ અંતર તણો—કેરણ મને તે કેહ.

विज्ञान वृत्ति—

પ્રિયતમ કેરા નામને, મુખથી નવ કહેવાય,
સંજ્ઞામાં સમજાવું છું, સમજ તું જો સમજાય.
મોંઘામાં મોંઘો અને સઘળે વ્યાપ્યો એહ,
આ જન નિત્યે જોય છે, તે શું મુજને સ્નેહ,
વેગે કરી ઉડી જાય છે, જે છે જીવનરૂપ,
રંગ કઢંગા બહુ ધરે, જેનું સ્થૂલ સ્વરૂપ.
કે ! કંઇ સમજાયું ?

जिज्ञासु वृत्ति—ના ના.

विज्ञान वृत्ति—હું ‘‘ ... વર્ણન કર.

જે અતિશય ગતિમાન છે, કશાથી જે નથી ભિન્ન,
તુજ મુખ ચડે અખંડ એ, મુજ પ્રિયતમનું ચિહ્ન.
કદાપિ થાતો છે નહિ, કશાથી એ અપવિત્ર,
જડ દૃષ્ટિમાં પણ રહ્યા, રૂપે ચિત્ર વિચિત્ર.
એની તુલ્યે છે નહિ, બ્રહ્મા, વિષ્ણુ, રુદ્ર.
(તેને) જે જાણે (તે) બ્રાહ્મણ થકી, શ્રેષ્ઠ (જે) હોય છો શુદ્ર.
કેમ, લક્ષણો પહોંચ છે ?

जिज्ञासु वृत्ति—જરાએ નહિ. સ્પષ્ટ નામ દેને.

विज्ञार्त वृत्ति—

અધિક સ્પષ્ટ તે શું કરૂ, તેને કરે અધીન,
તેની પાસે તો સદા, મુજ પ્રિયતમ છે દીન.
બે છે કે એ એક છે, તે નવ જેહ કળાય,
આપે જે ધનરૂપ છે, તે પ્રિયતમ મુજ થાય.
મુજ પ્રિયતમ સાન્નિધ્યમાં, ફરીએ આપણ રોજ,
સ્પષ્ટ નિશાની એ કહી, હવે તું તેને ખોજ.

जिज्ञासु वृत्ति—

તુજ પ્રિયતમ સમજાય નહિ મુજને હજી લગાર;
કંઈક નામ દે તે ઉપર તો હું કરૂ વિચાર.

विज्ञात वृत्ति—(મંદસ્મિત પૂર્વક) ઠીક.
સાંભળ પ્રિયતમ માહરો, જ્યોતિમાં રહે જેહ,
શમાઇ જાતો નયનમાં, "કાજળ" નિઃસંદેહ.

जिज्ञासु वृत्ति—જા જા. એમ હાસ્ય શું કરે છે? એવું તે હોય? સાચું કહેને?

विज्ञात वृत्ति—

પ્રિયતમ મારો 'બ્રમ્હ' છે, જે સૌનો પરિણામ,
બળતામાં પણ શેષ રહે, વસી રહે ઠામે ઠામ.

जिज्ञासु वृत्ति—સ્પષ્ટ કહેને, મારા સમ છે.

विज्ञात वृत्ति—

સમ શાને દે છે સખિ, હું ન છુપાવું લેશ,
મુજ પ્રિયતમને તો વળી, કોઇ કહે છે મેષ.
મત્સ્ય કહે છે કોઇને, અમૃત કહે છે કોઇ,
શુક્ર કહે છે કોઇને, કોઇ કહે છે લોહી.
સાંકેતિક ચિહ્નો જગે, કરીયાં ઠામે ઠામ;
તે તે મુજ પ્રિયતમ તણું, દર્શાવે છે નામ.
યથાર્થ નામજ જાણવા, કહું છું એક ઉપાય,
તીવ્રેચ્છા સહ શોધજે, એને તુજ ઉર માંય.
તુજ અભ્યંતર દેશમાં, એનો નિત્ય નિવાસ,
તુજ આતુરતા પ્રકટતાં, કરશે નિજ પ્રકાશ.

શક્તિની આરતિ.

જયદેવી જયદેવી જય જય મહાશક્તિ. (૨)
આ ભવ મધ્યે આપો (૨) ઉર સાચી ભક્તિ. જય૦
આ જગ યંત્ર અપાર આપથકી ચાલે મા (૨)
આપ વિનાના જીવથી (૨) તૃણ પણ ના હાલે. જય૦

સિંહ વાહની દેવી અસુરો હણનારાં (૨)
દેવતણાં દુઃખ ટાળી (૨) સુખો કરનારાં. જય૦
ઘટ ઘટ વસીને માત રહ્યાં છો પ્રીતે. (૨)
અદ્ભુત શક્તિ નીહાળી (૨) નમન કરૂં નીતે. જય૦
કરીને મુઝફર મહેર વાસ કરો ઉરમાં (૨)
ઉપાસી આપને નિત્યે (૨) વધું ભક્તિ ઝુરમા જય૦
જગજનની મહામાયા મહાસત્તાધારી (૨)
પ્રેરક છો પ્રાણીનાં (૨) દો બુદ્ધિ સારી. જય૦

ભક્તિ, જ્ઞાન, વિવેક, શાંતિ, સુમતિ આપો પ્રભો ! પ્રીતથી
આપી નિત્ય રહો વિભો ! હૃદયમાં માગું રૂડા રીતથી.
સાષ્ટાંગે અભિવંદના કરી કહું, આ દીનને પાળશો,
રાખીને શરણે સદા પ્રભુ ! મને [illegible] બાળશો